

Alenka Urh

Neli Kodrič Filipič: *Solze so za luzerje.*

Ljubljana: Mladinska knjiga (zbirka Odisej), 2013.

Pravijo, da je od vseh okoliščin v življenju strah najslabša, saj nas najbolj oslabi. Bolj ko poskuša človek ubežati konfliktnim situacijam, ki se jih boji, bolj bo oddaljen od samega sebe in drugih. Če se ne navadi že v mladosti spopadati s težavami, ki ga pestijo, tvega, da jih pozneje ne bo niti ustrezno prepoznal, kaj šele, da bi jih lahko uspešno rešil, v romanu *Solze so za luzerje* opozarja Neli Kodrič Filipič. Gre za eno tistih avtoric, ki svoje junake velikokrat neizprosno sooča z izjemno težkimi, celo travmatičnimi izkušnjami. Večinoma jih ne pesti zgolj ena, temveč vrsta skorajda nepremagljivih težav, s katerimi se bolj ali manj uspešno spopadajo. Tako želi avtorica mladim bralcem predstaviti družbeno stvarnost, takšno, kakršna (na žalost) je, ter jim ponuditi orodje in razumsko ter emocionalno podlago za premagovanje problemov, ki jim jih zastavlja. Družbeno kritična nota bolj ali manj očitno zazveni v mnogih njenih delih (npr. *Tita@boginja.smole.in.težav.si*, *Na drugi strani*, *Kaj ima ljubezen s tem ...*), celo v tistih v slikaniški obliki (*Punčka in velikan* in *Ali te lahko objamem močno*), pri čemer ta še posebej meri na odnose v družini, med vrstniki ter na najrazličnejše oblike psihičnih in fizičnih zlorab. Kako lahko nasilje sproži verižno reakcijo in posameznika ujamemo v brezizhoden krog večnega vračanja enakega, avtorica pokaže brez ovinkarjenja. Varno družinsko gnezdo predstavi kot potencialen izvor in gojišče najrazličnejših frustracij, v katerem nastajajo zametki trdnih, neomajnih, a celo nam samim nevidnih zidov, s katerimi se postopoma ogradimo pred svetom in v katerih prevečkrat pustimo vse premalo oken, da bi lahko normalno živeli ali, še huje, da ne bi ponavljali istega vzorca zadajanja bolečine. Človek se ne rodi kot žrtev ali kot napadalec, temveč to šele postane pod vplivom ponavljajočih se družbenih in družinskih vzorcev, opozarja avtorica ob vsaki priložnosti. Zato so vsakršni pozivi k družbeni odgovornosti in skrbi za druge, zapakirani v zanimivo zgodbo

brez nepotrebnega moraliziranja ali pomilovanja zelo dobrodošli, še posebej v literaturi za otroke in mladino.

Roman *Solze so za luzerje* je kar zajeten zalogaj, tako kar se tiče predstavljene teme kot tudi obsega. Nekaj več kot tristo strani je avtorica uspešno uravnotežila s formalno fragmentiranim pripovednim konceptom, pri katerem gre za izmenjavanje različnih glasov in zornih kotov vpletenih. Skozi prvoosebna poročila različnih pripovedovalcev se pred bralčevimi očmi odvija pretresljiva pripoved o devetošolki Ajdi, ki se mora zaradi očetovega alkoholizma in nasilja z mlajšim bratcem in mambo preseliti v varno hišo. Ravno v težavnih letih odraščanja je torej prisiljena brez lastnega privoljenja in pravzaprav nevede zapustiti dom, šolo in prijatelje ter se v novem okolju tako rekoč na novo ustvariti iz nič. Tako nekako se do nje vedejo novi sošolci, ki so za urejanje medsebojnih odnosov izumili krut in izključujoč "kastni" sistem, na katerega morajo pristati vsi, ki ne želijo biti izobčeni in na vsakem koraku ustrahovani.

Vse skupaj otežujejo načeti odnosi znotraj primarne družine, prek katerih Ajda odkriva popolnoma človeško plat svoje mame, ki se v težkih okoliščinah velikokrat tudi sama ne znajde najbolje. Solze nikakor niso za luzerje, je nauk knjige; treba se je postaviti zase in se boriti. Avtorica pa mladostnikom polaga na srce še eno pomembno sporočilo: "..., ampak boj ne pomeni nasilja, veš? Boj je proces, ki te lahko nekam pripelje, nasilje pa je le cenena taktika tistih, ki nimajo boljšega orožja." Nujno je torej, da je ta boj konstruktiven, če ne želimo sebi povzročati škode in se postavljati v manjvreden položaj. Ajda se nasilju zoperstavi izjemno zrelo in odločno ter tako pokaže, da zahteven položaj ni brezizhoden ter da kljub vsemu obstajajo ljudje, ki lahko pomagajo.

Solze so za luzerje je torej roman z izrazitim in za mladostnike pomembnim vzgojnim sporočilom, ki se mu knjiga že zaradi same teme pač ne more niti ne želi izogniti. Ne le da v njem mrgoli konkretnih nasvetov (junakinji in posredno bralcu) v smislu: "Zase se boriš. In to je tvoja pravica. Če bi klonila, bi bilo morda zdaj lažje, ampak cena bi bila kasneje previsoka. Iz sebe bi naredila prav tisto, kar oni hočejo videti v tebi." [...] "Poráženko. In ta vzorec bi lahko kasneje v življenju nizala kot steklene kamenčke na ogrlici. Zaman bi hotela verjeti, da so biseri. Vedno bi bili le ponaredk." To kaže tudi bogato spremljevalno gradivo, ki ga lahko najdemo na spletni strani založbe in ki na petnajstih straneh poleg intervjuja in informacij o avtorici obravnava nasilje v družini in med vrstniki ter podaja pomembne kontaktne številke za klic v sili.

Mladim bralcem se avtorica približa ne le z izbiro teme (težavno najstništvo, prve zaljubljenosti, želja po sprejetosti, vedno večja tekmovalnost in

posledično nezmožnost celovitega čustvovanja), temveč tudi z raznimi orodji, ki jih plemena digitalnih domorodcev za svoje družabno delovanje nujno potrebujejo, pri čemer merimo predvsem na fejsbuk ter vedno zmogljivejše pametne telefone, ki jih ima mladina dandanes v malih prstih.

Kot rečeno je roman mozaik prvoosebni pripovedi številnih vpletenih, od Ajde, mame, raznih svetovalk ter socialnih in pedagoških delavcev, sošolk in sošolcev ter prijateljev iz rodnega kraja. Pri tem imata le dva lika lastno psihološko podstat, Ajda in njena mama. Ostali delujejo bolj ali manj nemotivirano in njihovi glasovi in idejne podlage so si precej podobni; Ajdini sošolci se tako razlikujejo le po dogodkih ali vidikih, ki jih opisujejo, dejansko pa bi lahko o dogodkih pripovedoval kateri koli izmed njih. Izjema je le Maj, ki predstavlja izrazito dobro in prijateljsko plat junakinjinih vrstnikov, a tudi on, kar se globine značaja tiče, ne preseže vloge statista. Podobno uniformni so glasovi socialnih delavk (izjema je prostovoljka Marika, mlada in zagnana učiteljica likovnega pouka, ki od vseh stranskih oseb morda najbolj zaživi), še posebej enoglasno pa svoja zakrknjena in zgrešena stališča zagovarjajo pedagoški delavci, ki ob soočenju z obtožbami nasilja vsi po vrsti odmahnejo z roko, razloge za probleme najdevajo v Ajdini preobčutljivosti, nazadnje pa zaradi ohranjanja ugleda šole vse skupaj po tihem pometejo pod preprogo. Avtorica v intervjuju na spletni strani založbe tudi sama priznava, da se v stranske like ni pretirano poglobljala, saj bi to ustvarilo zmedo, in da predstavljajo predvsem okvir, v katerem sta ključni Ajda in njena mama. A vendar je v zgodbi izpovedim teh stranskih oseb namenjen precej velik delež; poleg tega takšno objektivizirano pripovedovanje morda ni najbolj skladno z naravo prvoosebne pripovedi. Ta se pač bolje obnese s celovitimi osebami z lastnimi notranjimi zemljevidi, zaradi katerih počenjajo to, kar počenjajo, in živijo tako, kot živijo. Posebej podrobnejšo kategorizacijo pogrešamo pri Brini, vodji nestrpne Klape, ki izpade kot človek brez trohice notranjega sveta, kot zlobna lupina človeka, čeprav je pravzaprav še otrok. Zaradi večje verodostojnosti in celovitosti likov bi torej nemara veljalo kak glas celo ukiniti, pa zgodba ne bi bila na izgubi.

Vse naštetu pa pravzaprav le poudari avtoričin resnični namen: gre za poziv k uporabi proti nasilju, boju na ravni celotne družbe, ki se je z njim kar nekako sprizajnila ali ga celo opravičuje. Ali si pred njim zatiska oči. Če to počenjajo učitelji in preostali šolski delavci, ki jim starši vsakodnevno zaupajo svoje otroke, toliko huje! Pa vendar užaloščeni opazamo, da včasih odnos ljudi, ki naj bi jim bilo delo z otroki poslanstvo, ne le poklic, ne dosega niti tiste ravni, ki jo po osnovnem bontonu namenjajo kateremu koli odraslemu. Kakor koli že, svoj namen je Neli Kodrić Filipič

kljub omenjenim zadregam uspešno uokvirila z zanimivo, dinamično in aktualno zgodbo, ki z junaknjinim odločnim zgledom in pozitivnim odnosom lahko služi kot poziv in spodbuda mladostnikom v različnih težavnih situacijah.